

Ingezonden

Potchefstroom, de VU en de geschiedenis

Er was geen al te wijde profetische horizon voor nodig om te voorzien dat we een keer zouden beleven wat we nu rondom de VU hebben beleefd in het gesprek tussen dr. Gabriël Setiloane en (vooral) prof. J. v. d. Berg over Potchefstroom. In het november-nummer van het VU-magazine hebben we er een uitvoerig verslag van kunnen lezen.

Dr. Setiloane was gekomen om zijn woord als (zwarte) Afrikaan te spreken over voortzetting of stopzetting van de contacten tussen VU en het protest.-christelijke Universiteitscollege te Potchefstroom, vermaard om zijn verdediging van de apartheid. Hij stelde de VU voor een duidelijke keus. U kiest, zo zei hij tot de mensen van de VU, voor voortzetting van de contacten met het racistische Potchefstroom. Dan kiest u tegen ons en (in concreto) tegen de zwarte universiteiten. Of u kiest voor zwart maar dan kiest u tegen blank en zijn apartheidssysteem. Tertium non datur.

Als een dergelijk duidelijk dilemma van blanke zijde wordt gesteld, klinkt altijd weer het bezwaar dat het te *'ongenuanceerd'* is, want we moeten met blank Z.-Afrika vooral *'genuanceerd'* praten. Dat hebben we de Vrije Universiteit inluis, nu enkele tientallen jaren volgehouden. Het is ons slecht gekomen. Zwart Z.-Afrika beschouwt dit praten als een casus belli en voor de VU is de teerling dus wel geworpen.

Het is nauwelijks denkbaar dat de VU deze casus belli zou aanvaarden.

Prof. J. v. d. Berg ziet dat nog niet zo in, en zou het gesprek met de racisten van Potchefstroom willen voortzetten of liever *nu eens goed willen beginnen*, en dat vanuit het besef dat er nog nooit *'een echte dialoog'* over dit brandend vraagstuk is geweest tussen Potchefstroom en Amsterdam. (a.n. bl. 11). Hij belijdt het als een zonde dat we niet duidelijker hebben ingezien wat de apartheidsdctrine betekent. (a.n. bl. 12). Hij doorbreekt dit peccavi enigermate door te releveren dat Prof. J. H. Bavinck indertijd het *'probleem'* (men vergeve me dit *'leenwoord'*: als ons onrecht aangedaan wordt spreken we van onrecht maar als het mede door onze schuld ànderen aangedaan wordt heet het een probleem!) wel heeft gezien.

En hier zitten we dan midden in de recente geschiedenis van die groep mensen wier denken en handelen een exponent vindt in de Vrije Universiteit. Nu we toch aan een peccavi toe waren, was het misschien zinvol geweest dat die geschiedenis iets vollediger in het beeld kwam. Ook iets *nauwkeuriger*. Want wat Prof. v. d. Berg meedeelt over wijlen zijn collega J. H. Bavinck behoeft minstens enige toelichting.

Mogelijk heeft wijlen Bavinck privatim wel eens duidelijk *'nee'* gezegd maar daar was de zwarte mens niet mee geholpen en dat valt nu in elk geval buiten elke controle. Ik ben op zijn geschriften aangewezen. Ik moge dan verwijzen naar Bavinck's brochure *'Het Rassenvraagstuk'* van 1956. Magnus est Plato, major autem veritas, zeiden de Romeinen: Plato is groot maar de waarheid is nog groter, en ik moet dit hier toepassen op een zo edel man als Joh. Bavinck. Want: zijn boekje is in wezen *racistisch*. En: het kan volgens Bavinck's bedoelingen niet in de dialoog met Z.-Afrika worden betrokken, want na op bl. 49 meegedeeld te hebben dat hij in Z.-A. is geweest en de situatie daar dus kent, weigert hij op bl. 50 apert op het Zuid-Afrikaanse *'probleem'* in te gaan.

Bavinck constateert op bl. 20 dat we hier te doen hebben met een *'ingewikkeld vraagstuk'*, maar hij stelt daarbij niet de bijzonder intrigerende vraag hoe dat zo komt, want (om maar iets te noemen) het Romeinse Imperium en de Islam hebben eeuwenlang met een enorme verscheidenheid van *'rassen'* te maken gehad, maar ze hebben er nooit een vraagstuk en vooral geen ingewikkeld vraagstuk van gemaakt. Dat is voorbehouden gebleven aan ons christelijke Westen, en dan vooral ons protestants-christelijke Westen. Ook in '56 had hij al een boekje open kunnen doen over de industriële urbanisatie in Z.-Afrika en de genadeloze exploitatie van de zwarte loonslaven. Maar hij weet alleen te vertellen (want eensklaps heeft hij het wel over Z.-Afrika) dat de meeste zwarte Afrikanen pas het land zijn binnengekomen nadat de blanken er *'vrede en welvaart hadden gesticht.'* (bl. 47).

Deze blanke welvaart en vrede worden in Z.-A. nu doorkruist door zonden als overspel en alcoholisme, geïmporteerd door de zwarten want die zijn *'ontworteld.'* Ze zijn nl. terechtgekomen in een *'dynamische wereld'* waar *'het geld alleen koning is'*. En dan; ze staan intellectueel nog overwegend op een uiterst laag peil. Zo staat het letterlijk op bl. 48. En op die zelfde bladzijde concludeert Bavinck dan: *'Onder deze verhoudingen krijgt inderdaad de eis tot zelfbehoud een zeer zwaar accent.'* Immers, zo lezen we op bl. 49, toen wij in 1940 overvallen werden door het nationaal-socialisme hebben we ons ook verweerd, niet maar terwille van onze eigen huid maar terwille van de *'geestelijke en zedelijke waarden die toen op het spel stonden'*.

Als dus Z.-A. inmiddels het land is geworden met het relatief grootste aantal executies, verbanningen, detenties, en een staatspolitie die onttrokken is aan iedere controle van justitie of parlement, dan is dat een begrijpelijke reactie. Stel u voor: Een aantal blanken bezet ergens een stuk niemandsland, stichten er vrede plus een machtig industrieel apparaat met als gevolg een haast onvoorstelbare welvaart, alles met hun eigen blanke handen, en dan komen ineens uit de oerwouden de zwarten aanzetten en die gaan zich bezighouden

met ontucht en alcoholisme. Maar net als we de conclusie zullen trekken dat dit te gek is en dat apartheid dan de enige oplossing biedt, lezen we op blz. 50 dat het allemaal voor een aanzienlijk deel onze schuld is. Want wij hebben met onze industrialisatie, *'waar goud te verdienen was'* (sic!) die mensen wegge lokt uit hun stamverbanden.

Bavinck vermeldt er niet bij dat die mensen van dat goud dat *'te verdienen was'*, nooit iets hebben gekregen, want dat staken wij in onze blanke zakken.

En wat moeten we nu? Eigenlijk niet veel. Het *'ingewikkelde vraagstuk'* blijkt bij Bavinck helemaal niet zo ingewikkeld te zijn. Bij apartheid denk je eerst aan regeringsmaatregelen. Die Z.-Afrikaanse regering heeft voor een waterdichte apartheidswetgeving gezorgd die door de V.N. onlangs getoetst is aan de (ook door Z.-A. ondertekende) verklaring van de Rechten van de Mens en dat *met verpletterend resultaat*. Men zie het zojuist bij Ten Have verschenen boek: *'Je hoeft er niet geweest te zijn'*. Maar Bavinck vindt dat allemaal niet zo belangrijk, want: het zit ten diepste niet vast op regeringsmaatregelen, *'hoe ingrijpend ook'* maar op *'de dagelijkse verhoudingen van mens tot mens.'* (blz. 51) En stellig was het in '56 allemaal nog niet zó erg als nu. Maar Buskes had in '55 al een boek geschreven: 300 pagina's over de apartheid als regiem of systeem. En van dat regiem of systeem zei Buskes: *on-aanvaardbaar*. Maar dat zegt Bavinck niet. Hij roept ons op tot *liefde voor de zwarte mens*. Ik kan nl. veel doen voor het andere *'ras'* maar als ik de liefde niet heb baat het me niets. (blz. 51)

Bavinck bedoelde blijkbaar te zeggen dat de blanken in die liefde wel wat tekort schoten. Dáaraan was het blijkbaar te wijten dat er (b.v. in Z.-Afrika) een *'ingewikkeld vraagstuk'* bestond. Dat was het rassenvraagstuk.

Het verwonderlijke is dat er toen aan de VU niet onmiddellijk een soort binnenbrand is uitgebroken. Want er waren in diezelfde tijd ook andere mannen van de VU naar Z.-Afrika geweest. Bavinck had dan (volgens prof. v. d. Berg) de apartheid bestreden. Maar anderen waren teruggekeerd als overtuigde voorstanders van het regiem. Ik denk hier aan prof. J. Waterink. Want toen in zijn weekblad (*'Centraal Weekblad ten dienste v. d. Geref. Kerken'*) blijkbaar zonder zijn voorkennis een artikel verscheen over het boek van Buskes (z.b.), waarin gezegd werd dat Buskes gelijk had in zijn *ongenuanceerd 'nee'* tegen de apartheid, plaatste hij in een volgend nummer een entrefilet waarin hij de verontschuldiging van de redactie aanbood voor dit artikel. Er was nl. geen reden voor dit *'nee'*. De redactie zou in een reeks van artikelen nog aantonen dat er eerder reden is voor een *'ja'*.

Bavinck zei dus, als we het geloven moeten, *'nee'*, en Waterink *'ja'*. Maar er kwam geen polemie, want ze zeiden allebei hetzelfde. Ze zeiden allebei iets anders dan een onge-